

Mijn hoofd maalde,
maar mijn mond
zweeg

Over mijn Indische jaren

Mijn hoofd maalde,
maar mijn mond
zweeg

Over mijn Indische jaren

Hans van Oosterbosch

Voor mijn zus Marjo en de kleinkinderen van opa

Auteur: Hans van Oosterbosch
Coverontwerp: Hans van Oosterbosch
ISBN: 9789403813493
Uitgeverij: Bookmundo
© Hans van Oosterbosch 2025

*Niets uit deze uitgave mag gebruikt worden zonder uitdrukkelijke
toestemming van de auteur.*

Inhoudsopgave

1	Voorwoord	11
2	Regiment wielrijders	13
	<i>Opkomen voor mijn nummer</i>	13
	<i>Op de fiets</i>	15
3	Het KNIL	19
	<i>De lokroep van het oosten</i>	19
	<i>Verbonden aan het KNIL</i>	21
	<i>De proefperiode</i>	24
4	Naar Indië	30
	<i>8 juni 1938 Aan boord ms Baloeran</i>	30
	<i>De eerste overtocht</i>	32
5	De vreedzame jaren in de tropen	40
	<i>Naar Bandoeng</i>	40
	<i>Leven op de kazerne</i>	42
	<i>Een brief naar huis, augustus 1938</i>	46
	<i>Zwemles, 6 september 1938</i>	47
	<i>De muur, 10 oktober 1938</i>	49
	<i>Op bivak, 15 november 1938</i>	50
	<i>Een briefkaart, 17 november 1938</i>	54
	<i>Een brief aan Lize</i>	55
	<i>Kerstmis, 25 december 1938</i>	56
	<i>Colonne geweer, 9 februari 1939</i>	58
	<i>Een brief naar huis, maart 1939</i>	61
	<i>De omgeving</i>	63
	<i>Een brief naar Lize, april 1939</i>	64
	<i>Magelang</i>	66
	<i>Schietbivak Soemowono</i>	67

<i>De vierdaagse van Magelang .....</i>	<i>69</i>
<i>Een brief van thuis, oktober 1939 .....</i>	<i>71</i>
<i>De pasar te Magelang .....</i>	<i>71</i>
<i>Mei 1940.....</i>	<i>74</i>
<i>Een uitstapje naar de Borobudur.....</i>	<i>74</i>
<i>Op bivak.....</i>	<i>76</i>
<i>Spanning in de regio, augustus 1941 .....</i>	<i>77</i>
<i>Brigadier .....</i>	<i>78</i>
<i>Oplopende spanning in de regio.....</i>	<i>81</i>
6 De Japanse inval	83
<i>11 januari 1942 .....</i>	<i>83</i>
<i>Begin februari 1942.....</i>	<i>83</i>
<i>Aanloop tot de gevechten 12 – 26 februari 1942 .....</i>	<i>84</i>
<i>26/27 februari 1942 gevechten bij Sarolangoen .....</i>	<i>87</i>
<i>27 februari 1942 gevechten bij Bangko .....</i>	<i>90</i>
<i>28 februari 1942 gevechten bij Moearaboengo .....</i>	<i>93</i>
<i>1 en 2 maart 1942. Paniek heeft de overhand.....</i>	<i>96</i>
<i>Bandjir (overstroming).....</i>	<i>97</i>
<i>Capitulatie.....</i>	<i>99</i>
7 Krijgsgevangenschap.....	102
<i>De Tomi-gevangenis te Fort de Cock.....</i>	<i>102</i>
<i>Uniekampong Belawan van 1 april 1942 tot 26 juni 1942.....</i>	<i>104</i>
<i>Regels.....</i>	<i>104</i>
<i>Werken.....</i>	<i>106</i>
<i>Executie.....</i>	<i>108</i>
<i>Op transport? .....</i>	<i>111</i>
<i>Kamp Gloegoer II te Medan van 26 juni 1942 tot 25 juni 1944 .....</i>	<i>113</i>
<i>Geregistreerd .....</i>	<i>115</i>
<i>Verklaring van trouw .....</i>	<i>117</i>
<i>Eindeloze appels .....</i>	<i>120</i>
<i>Kampinspectie.....</i>	<i>121</i>
<i>Kampregels en straffen .....</i>	<i>125</i>
<i>Een bericht naar huis? .....</i>	<i>127</i>

Selectie?	129
<i>Getorpedeerd</i>	132
25 juni 1944: De Harugiku Maru	132
25 juni 1944: In het ruim.....	134
26 juni 1944: In het water.....	136
27 juni 1944: Opgevist	139
<i>De Pakan Baroe-spoorweg</i>	141
River Valley Roadcamp	141
Kamp 1: Modderlust	142
Rails, rails en nog eens rails.....	145
Romusha's.....	149
Bandjir: oktober 1944	150
Kamp 3: Herstellingsoord november 1944	152
Bandjir: maart 1945	155
Een begrafenis	157
Kamp 2: Dodenkamp	158
Kamp 11: Kamp in de kloof	162
Kamp 2: Bevrijding.....	165
8 De Gadjah Merah-brigade	169
<i>Na de bevrijding</i>	169
<i>Training in Siam</i>	172
<i>Onze eerste taak</i>	173
<i>Bali en Lombok</i>	174
<i>Palembang: standplaats Y-brigade</i>	183
<i>Brief naar huis</i>	185
<i>Aanloop tot de gevechten</i>	186
<i>De slag om Palembang: 1-5 januari 1947</i>	188
<i>Rust?</i>	192
9 De 1^e politionele actie operatie 'Product' 21 juli tot 5 augustus 1947	194
<i>Juni 1947: de aanloop</i>	194
<i>Actie Zeeland</i>	195
<i>Batoeradja</i>	199
<i>Een bericht van de commandant van de Y-brigade</i>	202
<i>Eindelijk rust</i>	204

<i>Brief aan Lize</i>	206
<i>Wachten en nog eens wachten</i>	207
<i>De roeiwedstrijd</i>	208
10 Met verlof	211
<i>Batavia</i>	211
<i>SS Waterman</i>	213
<i>Lize</i>	215
<i>Huwelijk</i>	217
<i>Nijmegen</i>	220
11 Terug naar Indonesië	223
<i>Embarkeren op de SS Volendam.</i>	223
<i>Het leven aan boord van de SS Volendam.</i>	225
<i>Ontspanning aan boord.</i>	226
<i>Sabang en verder</i>	229
<i>Medan</i>	230
Medan, 12-11-1949.....	230
Medan, 07-12-1949.....	231
Tandjoeng Bali, 15-02-1950.....	232
Bunut, 14-03-1950.....	234
Medan, 12-04-1950.....	237
Medan, 04-06-1950.....	239
12 Indonesië, vaarwel	241
<i>Terug met de MS Sibajak</i>	241
<i>Weer op Hollandse bodem</i>	244
13 Slot	245
14 Epiloog	246
15 Illustraties	251
16 Literatuurlijst	255
17 Woordenlijst	261

1 Voorwoord

Als je vooraf aan mij gevraagd had of ik een boek over mezelf zou willen schrijven, dan zou ik je voor gek verklaard hebben. Wat maakt iemand zo bijzonder dat hij over zichzelf een boek wil schrijven? Mijn leven is daar niet speciaal genoeg voor. Ik heb mijn leven geleefd, zoals het aan me voorbijkwam.

Heb ik heldendaden verricht? Misschien. Zitten er ook zwarte bladzijden bij? Mogelijk grijze. De keuzes die ik gemaakt heb, werden bepaald door de omstandigheden. Soms had ik daar invloed op, soms niet.

Een boek over mezelf? Ik ben geen prater. Ik wil niet in het middelpunt van de belangstelling staan. Op feestjes heb je kennissen van me die allerlei anekdotes vertellen over wat ze in het verleden allemaal hebben meegemaakt. Ze proberen mij dan ook zover te krijgen om wat meer over mezelf te vertellen, maar ik beperk me tot nors zwijgen of zo neutraal mogelijk kijken. Anderen schrijven hun traumatische ervaringen van hen af. Zo niet ik.

Sinds november 1966 ben ik lid van Madjoe, een vereniging van oud onderofficieren van het koninklijk Nederlands-Indisch leger. Op het blaadje dat ze uitgeven, ben ik sinds een aantal jaren geabonneerd, maar dat is meer omdat ik vind dat we recht hebben op achterstallig salaris. Van drie jaar wel te verstaan.

Waarom dan toch dit boek? Mijn belangrijkste redenen zijn mijn kinderen. Al hebben ze nooit de juiste vragen gesteld; ik weet bijna zeker dat die vragen later komen. Zeker als er meer over de laatste periode van Nederland in Nederlands-Indië bekend wordt. Dan komen de vragen en wie geeft ze dan die antwoorden? De boeken, de onderzoeken die dan gepubliceerd worden met de kennis van later? Waren die onderzoekers onderdeel van mijn wereld? Hebben ze deelgenomen aan gevechten? Hebben ze ervaren hoe het is om onder hoogspanning te staan en in minder dan een seconde een beslissing te moeten nemen? Een beslissing die mogelijk achteraf fout geweest kan zijn, of juist goed. Een beslissing waar je de gevolgen misschien niet eens van komt te weten.

Dit boek wordt een chronologische weergave van mijn wederwaardigheden in militaire dienst. Mijn belangrijkste bron is mijn geheugen

en tja, een geheugen kan soms selectief zijn. Hopelijk licht mijn verhaal een tipje van de sluier op en levert het voldoende materiaal op om mogelijke vragen te beantwoorden.

2 Regiment wielrijders

Opkomen voor mijn nummer

Het is vandaag donderdag 21 maart 1935. De dag waarop ik moet opkomen voor mijn nummer en me moet melden in de Mortelkazerne in Den Bosch.

Bij de keuring hebben ze gevraagd of ik nog een voorkeur had voor een onderdeel van de landmacht. Ik heb aangegeven dat mij dat niet uitmaakte, maar dat ik wel voor iets nieuws in was. Het enige antwoord dat ik van de sergeant kreeg, was een verbaasde blik en een snauw dat ik kon vertrekken.

Nu sta ik hier op het station in Den Bosch. Ondanks dat het vandaag een zonnige en warme dag beloofd te worden, is het koud op het haast lege perron, dankzij de frisse wind die door de open hal waait.

Als ik goed om me heen kijk, zie ik enkele mannen van mijn leeftijd met hun biezen koffertjes richting het wachtlokaal lopen. Ik besluit hen te volgen. Het wachtlokaal blijkt bevolkt door ruim twintig mannen, waarvan een aantal al druk met elkaar in gesprek is. Ik schuif aan op een bankje en probeer de gesprekken te volgen.

Net als ik me in een ervan wil mengen, komt er een militair binnen in een grijsgroen uniform. Op de mouwen van zijn uniformjas zie ik een geel borduursel zitten dat uit twee gebogen lijnen bestaat die uitmonden in een punt. Verder draagt hij een veldgrijze kepie met daarop een, naar ik later leer, gele kokarde. Het uniform van een korporaal.

De gesprekken verstommen als hij het woord 'stilte' over ons uitschreeuwt. Verbaasd kijken we hem allemaal aan. 'Mannen voor de Mortelkazerne buiten opstellen voor het stationsgebouw!' Ik raap mijn koffer op en loop met de anderen naar buiten. Voor het stationsgebouw worden we geacht ons in rijen van vier op te stellen. Er wordt ons duidelijk gemaakt dat er nu een hogere instantie is die over ons zeggenschap heeft. We staan onder militair commando en dat betekent voor het moment marcheren naar de kazerne en koppen dicht!

Na een kwartier komen we aan bij een oud gebouw dat al twee eeuwen dienstdoet als kazerne. Het gebouw blijkt te bestaan uit twee

verdiepingen. Alle ramen, die diep in de vensteropeningen liggen, tellen twaalf ruitjes.

Ik heb me laten vertellen dat hier vroeger de cavalerie zat, maar nu blijkt de veldartillerie hier gelegerd te zijn. Dit wordt mijn thuis voor de komende maanden van mijn dienstdienst.

Als we de binnenplaats opmarcheren, staan we na het 'Afdeling ... halt', stil. Als ik rondkijk vallen mij de twee houten wielrijrekken op. Daar staan een aantal zwarte fietsen in. Het lijken me stevige doortrappers, want ze zien er nogal zwaar uit en hebben, zo ver ik kan zien geen remmen. Hoe sta je dan stil? Deze fietsen hebben ook een vreemd stuur. Waarom is dat?

Veel tijd om na te denken, krijg ik niet, want de korporaal die ons van het station gehaald heeft, begint zijn bevelen over ons uit te storten. We moeten, als we onze naam horen, 'present' roepen en vervolgens in draf naar een tafel lopen die wat verderop op het binnenterrein staat. Daar dienen we onze oproep in te leveren en vervolgens zullen we binnen ons uniform krijgen.

Aan een lange werkplank staat een soldaat, de foerier, spullen uit te delen. Ik krijg een groene, wollen uniformjas met twee rijen knopen, een pofbroek met windsels, schoenen, een helm en een baret. Als ik denk zo onderhand alles wel gehad te hebben, wordt me een grijze opgerolde wollen deken toegeworpen. Mijn wapenuitrusting zal ik een van de volgende dagen wel krijgen.

Met mijn handen vol word ik doorgestuurd naar een grote zaal waar in een lange rij aan weerskanten tien britsen staan. Een van die slaapplekken wordt mijn rustplaats voor de komende maanden. Ik heb nog maar nauwelijks mijn koffer onder het bed geplaatst of ik word bevolen de grijze zak die op de brits ligt, mijn toekomstige matras, te gaan vullen met stro.

Als ik even mocht denken dat de dag er voor mij nu wel op zou zitten, dan heb ik het mis. "Of we maar zo vriendelijk willen zijn, als de gesmeerde bliksem onze luie reet richting de binnenplaats te verplaatsen!" Als er niet meteen gevolg wordt gegeven aan dit "vriendelijke" verzoek, begint onze bekende korporaal een serie vloeken op ons los te laten, die de weinigen die nog twijfelen of ze in beweging zullen komen, al snel van gedachten laat veranderen.

Op de binnenplaats worden we opnieuw in rijen van vier opgesteld en leren we de eerste commando's om gezamenlijk te marcheren, te keren, stil te staan en ons weer voorwaarts te begeven. Dit drillen gaat een uur lang zo door en degene die uit de maat dreigt te raken, krijgt elke keer de volle laag. Na een uur hangt de tong op onze schoenen en ik ben blij dat we onze dorst mogen lessen. Daartoe staat er een houten emmer met aan de zijkant een soeplepel waarmee je het water op kunt scheppen.

De korporaal is blijkbaar niet erg tevreden over onze verrichtingen. Voor "straf" mogen we na deze drankpauze rondjes rondom de binnenplaats rennen waarbij hij degenen die in zijn ogen te langzaam lopen, in het midden van het terrein enkele oefeningen laat doen, die zo te zien meer energie kosten, dan het rondjes lopen.

Er wordt ons duidelijk ingepeperd dat discipline belangrijk is en in geval van oorlog een reden kan zijn van overleven.

Ik zie dat na een paar dagen de exercitioefeningen hun vruchten afwerpen en dat het ongeordende zootje waarmee we begonnen waren nu een geoliede machine van 46 man wordt. Langzaam maar zeker krijgen we er lol in om de commando's zo nauwkeurig mogelijk uit te voeren.

Op de fiets

Na een tijdje wordt het dagelijks ritme van exerceren een sleur. Het plezier dat we even gevoeld hebben in het zo goed mogelijk uitvoeren van de commando's, is verdwenen. Is dit nu het leven van een dienstplichtig soldaat? Sommigen beginnen al de dagen af te tellen, die ze nog te gaan hebben, totdat ze mogen afzwaaien en weer als burger in het echte leven kunnen stappen. De verveling is haast voelbaar op de binnenplaats. De omsloten ruimte begint aan te voelen als een gevangenis.

Daar komt een eind aan op het moment dat onze korporaal de volgende opbeurende woorden spreekt: 'Stelletje lamzakken, hijs je in het kruis en kom als de sodemieter hier in het gelid staan'. Hij moet er nog wat krachttermen aan toevoegen, voordat alle 46 dienstplichtigen zich netjes opgesteld hebben. 'Jullie zullen je wel afvragen waar die mooie rijwielen voor bedoeld zijn?' Hij wijst naar de fietsen in de rekken die

daar als logge, zwarte prehistorische dieren in het gelid staan. 'Jullie denken waarschijnlijk dat ze bedoeld zijn om eens lekker mee naar de stad te rijden om daar de bloemetjes buiten te zetten, maar dan heb je het mis! Jullie maken deel uit van het regiment wielrijders. Met het rijwiel kunnen wij ons snel verplaatsen van de ene gevechtshaard naar de andere. Daardoor zijn we een flexibel en modern leger. En jullie hebben de eer daar deel van te mogen uitmaken. De komende dagen zullen jullie leren hoe je als sectie keurig naast elkaar kunt fietsen. Je gaat leren je rijwiel zo te beheersen dat je in alle omstandigheden en in elk terrein op je rijwiel kunt blijven zitten.'

Een van de dienstplichtigen is vermetel genoeg om aan de korporaal te vragen of iedereen een eigen fiets krijgt. De korporaal ontploft haast. 'Wat? Een fiets! Het regiment wielrijders heeft geen fietsen! We hebben enkel rijwielen. De eerste de beste die vanaf nu het woord fiets gebruikt, krijgt drie dagen zwaar. Begrepen!'

We kijken elkaar wat bevreemd aan. Wat maakt het nu uit of je dat zwarte geval op wielen een fiets of een rijwiel noemt?

De volgende dag krijgen we allemaal een rijwiel toegewezen. Een met een gewoon stuur. We staan met vieren naast elkaar. De korporaal vertelt dat we op het trompetsignaal allemaal tegelijk op moeten stappen. Dat lijkt me geen probleem, maar als het signaal klinkt, springt de een met een hup op de fiets, zwaait de ander zijn been net over het zadel en wil een andere dienstplichtige nog een stukje steppen met een voet op de trapper om snelheid te maken, voordat hij zal opstappen. De chaos is compleet en menig dienstplichtige valt met zijn fiets, pardon rijwiel, op de grond. Het is voor sommigen worstelen om weer overeind te komen.

De korporaal staat ondertussen glimlachend de kluwen soldaten te bekijken. Als iedereen weer overeind gekrabbeld is en zijn rijwiel recht heeft staan, begint de korporaal zijn tirade.

'Stelletje lampenkappen! Ik zei tegelijk! Wat is tegelijk, soldaat nummer 16?'

Het duurt even, voordat ik door heb, dat hij mij bedoelt.

'Eh..., 'begin ik, 'tegelijk is tegelijk.'

'Precies,' brult de korporaal. 'Tegelijk, lamstralen, betekent allemaal op hetzelfde moment beginnen met fietsen en allemaal even hard. Is dat begrepen, uilskuikens?'

We knikken braaf, ja. Fietsen in een groep blijkt moeilijker dan we dachten.

‘Hebben jullie je rijwiel al goed bekeken? Heb je gezien dat er bij je achterwiel een klein opstapje zit. Daar zet je je voet op, leeghoofden! Voordat we vertrekken zet je dus je linkervoet op het steuntje. Bij het trompetsignaal zet je af en zorg je dat je op het zadel zit en vervolgens zet jij je rustig in beweging. Na twee trappen, rem je door tegendruk te geven. Begrepen, hansworsten!’

Na ettelijke keren oefenen, gaat het opstappen en rijden redelijk gelijkmatig. De korporaal is tevreden en geeft aan dat we nu een klein tochtje zullen maken. Dat tochtje wordt een rit van veertig kilometer. Als we terugkomen op de kazerne zijn er enkelen die moeizaam van hun rijwiel komen en bij wie je aan hun lopen kunt zien, dat ze dit niet gewend zijn. Het lijkt wel alsof ze voor het eerst paard hebben gereden. Een pijnlijke ervaring die ik me zelf nog goed kan herinneren.

De dagen daarna maken we heel wat tochten door de omgeving of het nu regent dat het giet of niet. Er wordt gefietst en stevig ook. Het tempo ligt hoog, zo’n twintig kilometer per uur. De eerste dagen zijn er die hier moeite mee hebben, maar na een tijdje zijn we een echte sectie rijwielrijders, die een zijn met hun stalen ros.

Afbeelding 1: Soldaat wielrijder met uitrusting

De oefeningen met het rijwiel worden zwaarder. Met volle bepakking - een koppel om, een bandelier en een karabijn op de rug - vertrekken we op een dag rond een uur of twaalf. De zon staat al heerlijk hoog aan de hemel te branden.

Eerst fietsen we naar de IJzeren Man, een meertje op de Vughtse Heide waar wel eens gezwommen wordt.

Daar moeten we met het rijwiel door een halve meter water fietsen. Dat valt niet mee en menigeen dreigt zijn evenwicht te verliezen.

Vervolgens fietsen we van Vught naar Noord- Limburg en terug. Een afstand van ruim 120 kilometer. We fietsen dag en nacht door waarbij we om het uur pauzeren. We keren de volgende dag laat in de middag terug.

Intussen heb ik ontdekt dat er ook een regiment wielrijders is dat muziek maakt tijdens het fietsen. Het lijkt me haast onmogelijk om en in colonne te fietsen en tegelijkertijd nog fatsoenlijk muziek te maken ook. Toch lukt hen dat dankzij de op het stuur gelaste steunen waardoor ze met hun ellebogen kunnen sturen en zo beide handen vrij hebben om hun instrument te bespelen. Ik ben blij dat mij dit bespaard blijft. Ook al zit mijn vader in het bestuur van harmonie Nederland en Oranje, een instrument bespeel ik niet en ik heb ook geen enkele behoefte om dit nog te gaan leren.

3 Het KNIL

De lokroep van het oosten

Ergens in juni valt me voor het eerst de poster in de eetzaal op waarop een soldaat met een bijzondere hoed op stram in de houding staat. In de tekst wordt gesproken over een eervol bestaan en een mooi salaris. Het is een poster voor het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger.

DIT IS TE BEREIKEN

EEN EERVOL BESTAAN-
EEN BEHOORLIJK TRACTEMENT.
HET KONINKLIJK NEDERLANDSCH-
INDISCHE LEGER BIEDT HET U

TRACTEMENTEN SINDS 1 JANUARI 1938			
Soldaat 2e kl. van f.	0.75 tot f.	1.-	per dag
Soldaat 1e kl. van f.	0.85 tot f.	1.55	per dag
Brigadier (corp.) van f.	1.15 tot f.	1.85	per dag
Sergeant van f.	185.-	tot f. 290.-	per maand
Sergeant-maj. van f.	190.-	tot f. 330.-	per maand
Adj.-onderoff. van f.	200.-	tot f. 375.-	per maand
Onderluitenant van f.	220.-	tot f. 500.-	per maand

Dit wil zeggen, dat de jongste soldaat in Indië per week aan **ZAKGELD** f. 5.25 ontvangt. Immers, voeding, kleding, ligging, dokter en medicijnen heeft hij vrij. Onderofficieren hebben alleen dokter en medicijnen vrij (ook voor het gezin).

OORDEELT THANS ZELF OVER DEZE VOORUITZICHTEN

Het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger kan steeds **FLINKE, GOED OPPASSENDE** jongemannen van 18 tot 30 jaar (ongehuwd) gebruiken.

Vraagt inlichtingen omtrent de dienstneming bij de **INFANTERIE, CAVALERIE, ARTILLERIE, GENIE** en den **HOSPITAALDIENST** aan den **COMMANDANT van de KOLONIALE RE-SERVE** te NIJMEGEN.

**KONINKLIJK
NEDERLANDSCH-INDISCH LEGER**

Afbeelding 2: Wervingsposter KNIL

Indië dat is een heel andere wereld dan de kleinburgerlijke werkelijkheid uit Rucphen, een klein dorp in Noord-Brabant, waar iedereen elkaar kent en alles van elkaar weet. Hoe zou het zijn om in dat verre, tropische Indië een aantal jaren door te brengen en tegelijkertijd ook nog wat te verdienen? De kansen op een fatsoenlijke baan zijn hier niet erg groot en zoals de poster aangeeft, kan ik voor vijf jaar tekenen. Vijf jaar in de tropen als KNIL-militair. Het idee lijkt me erg aantrekkelijk.

Hoe zullen mijn ouders reageren als ik ze vertel dat ik naar Indië wil als KNIL-militair? Ik ben nog geen twintig en dus niet meerderjarig. Zullen

Indië, de gordel van smaragd. Mijn enige kennis over Indië, komt van de plaat op mijn lagere school. Er stond een afbeelding van een sawa op waar enkele mensen rijst aan het planten waren. Het was een waterrijk en groen landschap dat door bergen omgeven werd. De meester had wel eens spannende verhalen verteld over Indië. Over welke wilde dieren er leefden en dat het een kolonie van ons was waar we heel wat aan konden verdienen, omdat er olie, tin en rubber gewonnen werd, thee en tabak.

ze me die kans ontzeggen? Ik weet dat ze thuis het geld hard nodig hebben. We zijn een gezin met acht kinderen

Ik kijk nog eens goed naar de poster. Aan welke eisen moet je voldoen? Je moet minimaal achttien jaar oud zijn. Komende november word ik twintig, dus dat zit wel goed en verkering heb ik nog niet. Wel is er een meisje uit Zundert waarmee ik een paar keer in de winter vaak geschaatst heb op De Lokker bij Rijsbergen en waar ik me wel toe aangetrokken voel, maar een relatie hebben we niet. Ik zie geen belemmeringen of het moeten mijn ouders zijn.

Voordat ik de stap zet, moet ik alle voor- en nadelen op een rij zetten. De komende dagen ga ik gebruiken om een besluit te nemen.

De kans om iets van de wereld te zien en tegelijkertijd de komende vijf jaren verzekerd te zijn van een vast inkomen, geven de doorslag.

Ik meld mijn besluit bij de kazernecommandant. Deze geeft aan dat ik een brief moet schrijven naar de commandant van de koloniale reserve te Nijmegen. Hij geeft mij het adres, maar vertelt er ook bij dat de keuringseisen aangescherpt zijn en dat er maar een beperkt aantal jongens wordt toegelaten voor een proefverband te Nijmegen.

Tijdens een weekendverlof bespreek ik mijn voornemen met mijn ouders. Die zijn er op tegen dat ik voor vijf jaren naar de Oost ga. Mijn vader heeft gehoord dat het moreel onder de militairen niet hoog is. Hij noemt het een zootje ongeregeld dat bestaat uit allerlei criminelen, buitenlanders en inlanders. Wat moet er wel niet worden van een zoon van hem die met dat uitschot om moet gaan? Waarom wil ik zo ver weg? Als ik vertel dat de kans op een baan gering is, maar dat vooral het avontuur mij trekt, is dat voor hem geen argument. Zolang ik niet meerderjarig ben, geeft hij zijn toestemming niet.

Het hele weekend probeer ik hem te overtuigen. Voordat ik terug naar de kazerne moet, vraag ik of hij er mee akkoord kan gaan dat ik me aanmeld voor de keuring. Ik vertel hem dat 70 procent van de aanvragers afgewezen wordt. De kans is dus groot dat ik niet toegelaten word en in dat geval kom ik na mijn dienstplicht weer gewoon naar huis. Na enig aarzelen gaat mijn vader akkoord.

Op de Mortelkazerne aangekomen, schrijf ik mijn brief aan de commandant van de koloniale reserve.

Verbonden aan het KNIL

Een paar weken later krijg ik een brief namens de commandant van de koloniale reserve. In deze brief staat informatie over de voorwaarden waaraan ik moet voldoen wil ik aangenomen worden voor een proefperiode van drie maanden.

Allereerst moet ik medisch gekeurd worden. Er wordt mij duidelijk gemaakt dat die keuring strenger is dan de keuring voor de dienstplicht. Ik mag niets mankeren en ik moet in een goede conditie zijn. Over dat laatste maak ik mij geen zorgen. De oefeningen bij het regiment wielrijders hebben er wel voor gezorgd dat ik een prima uithoudingsvermogen heb. En lichamelijk ben ik, voor zover ik weet, topfit. Mocht de uitkomst van de medische keuring positief zijn, dan dien ik aanvullend een bewijs van goed gedrag te overleggen.

Dit alles betekent, volgens de brief, nog niet dat ik bij een positief bericht definitief behoor tot een nieuwe lichter KNIL-militairen. Daartoe dien ik een proeftijd van drie maanden met goed gevolg te doorlopen. Pas na deze drie maanden zal er bepaald worden of ik uitgezonden kan worden naar Indië.

Tenslotte lees ik in de brief dat ik me eind juni moet melden op de Prins Hendrikkazerne in Nijmegen voor een medische keuring.

Die keuring doorsta ik en halverwege juli krijg ik bericht dat ik toegelaten word voor de proefperiode in Nijmegen. Bij een volgend verlof deel ik thuis verheugd mee, dat ik tot de kleine groep jongeren behoor die toegelaten wordt tot de proefperiode. Mijn ouders zijn minder enthousiast en mijn vader geeft aan dat hij voorlopig nog geen toestemming zal geven.

Ik ben enorm teleurgesteld, omdat ik zo mijn zinnen gezet heb op dit Indische avontuur. Je land dienen en tegelijkertijd avonturen beleven. Wat kan er nu mooier zijn? Als ik moet wachten tot ik meerderjarig ben, dan heb ik nog wel meer dan een jaar te gaan. Het idee om het 'nee' van mijn vader te negeren, komt niet in me op. Ik ben opgevoed met de gedachte dat je te allen tijde je ouders gehoorzaamt. Hoe moet ik dit nu oplossen?

Ik besluit een nieuwe brief te schrijven aan de commandant in Nijmegen. In de brief leg ik uit dat ik voornemens ben om de proefperiode aan te gaan, maar dat ik dit pas kan doen nadat ik

meerderjarig ben geworden. Ik hoop dat de commandant mij dit uitstel gunt.

Enkele dagen later krijg ik een brief waarin staat dat, als ik teken en bij gebleken geschiktheid voor vijf jaren in Indië als KNIL-militair zal dienen, mij dit uitstel verleend wordt.

No. 309 Regiment Wielrijders Voor echtheid gewaarmerkt. 21 Maart 1935

CONTROLELIJST BETREFFENDE van Oosterbosch

van Oosterbosch geb. 17 November 1915 1,65 M. 3 September 1935 met groot verlof

Aanteekeningen uit het Stamboek No.

Vader Petrus Staat van Dienst Don 21 Maart 1935

Moeder de Rooij ingelid als gewoon dienst

Geboren te Breukelen 1935 uit de gemeente Breukelen

den 17 November 1915 3 September 1935 met groot verlof

Lengte 1,65 M. Don 21 Maart 1935 overgegaan bij de

Burgerlijke staat 1 Arminale personeel te dien tijde

Merkbare teekenen verhuist met 5 personen als de dienst

Aanteekening uitvoering Invaliditeitswet.

Zie L. O. 1924, No. 344.

Voltoet aan art. 223, 1o en 2o Invaliditeitswet (Besl. R.v.A. te Dordrecht van 7-5-1935, No. 74430)

Premiecertificaat toegezonden aan R.v.A. te Dordrecht op 4 Sept over tijdvak van 21 Sept tot 16 Sept 35

Premiecertificaat geweigerd. Schrijven R.v.A. te van 19 ..., No. ...

Bezwaren ingezonden aan d.d. 19 ..., No. ...

Beslissing op de bezwaren d.d. 19, No. ... Schrijven van d.d. 19 ..., No. ...

(Inhoud der beslissingen te vermelden).

Soldij per dag 9 cents, wegens ...

Recht op soldijverhooging ad ... Sabeln' ... Hoorn' ...

Wapenn' ... Serien' ... Revolvern' ... Sabeln' ... Hoorn' ...

Taille ... pantalon ... tuniek ... veldmuts ... schoenen ...

beensstukken ... hemd ... sokken ... stalbroek ... stalkiel ...

Beroep ...

Straflijsten (te vermelden of een, en zoo noodig het aantal vellen, straflijst is opgelegd)

Bij ziekte of overlijden daar- ... van mededeeling te doen aan ...

De Administrateur, ...

PATRIA 573
10000 - 25-1-23

Afbeelding 3: Met groot verlof

Eind augustus krijg ik vervolgens een brief waarin vermeld wordt, dat ik per drie september met groot verlof ga en dat ik me in maart 1938 weer moet melden op de Prins Hendrikkazerne. Dat betekent voor nu einde dienstplicht.

In september 1935 zit ik thuis. Wat nu? Een baan heb ik niet en niets doen tot maart 1938 is er in ons gezin niet bij. Ik zou me doodvervelen, maar waar is een baan te vinden? Het is crisis en veel mensen zijn werkeloos. Daarnaast weet mijn eventuele baas ook dat ik maar een beperkte periode voor hem kan werken.

De oplossing dient zich onverwachts aan als blijkt dat mijn oudste zus verkering krijgt met een bakker uit Zundert. Het is een joviaal persoon die van sigaren en duiven houdt. Als hij voor het eerst bij ons op bezoek komt, vraag ik hem of hij geen extra handen in de bakkerij kan gebruiken. Hij vertelt dat de bakkerij goed loopt en dat het hard werken is om aan alle vraag te kunnen voldoen. Iemand die bereid is om de handen uit de mouwen te steken, kan hij wel gebruiken. Hij stelt voor dat ik een week bij hem op proef kom, dan kunnen beide partijen kijken of de samenwerking iets wordt.

De volgende dag fiets ik in alle vroegte van Rucphen naar Zundert. Voor een ex-militair van het regiment wielrijders, is die afstand geen probleem.

In de bakkerij wordt het me al snel duidelijk dat het stevig aanpoten is. Sjouwen met zware zakken meel, het kneden van het deeg, de warmte van de oven en de lucht zwanger van het meel maken het werken in een bakkerij zwaar. Ik ben blij als ik even naar buiten kan om wat frisse lucht te happen.

Die uitstapjes zijn ook een welkome gelegenheid om met Lize, een van de zussen van de bakker, te kunnen praten. Lize, het meisje dat ik al kende van het schaatsen, is een dankbare gesprekspartner met wie ik mijn dromen over mijn toekomst als militair in Indië kan delen. Hoewel zij zich niets kan voorstellen bij een wereld verder dan West-Brabant, stimuleert zij mij ongemerkt met haar aandacht voor mijn verhalen. Hoewel ik nog weinig echte kennis heb over Indië, vul ik met mijn fantasie veel ontbrekende gegevens in. Of het allemaal klopt of niet maakt mij nu niet uit. De toekomst zal wel bepalen wat juist is of niet.

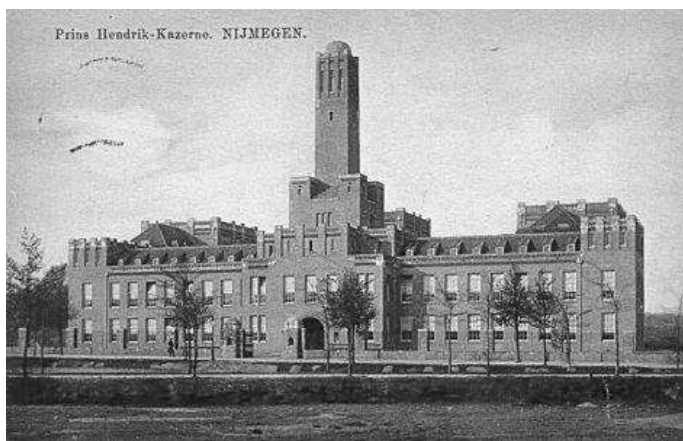
Al denk ik vrij nuchter over mijn dienstverband bij het KNIL te praten, volgens Lize blijkt dat niet uit mijn ogen. Die schitteren en vertellen haar dat het avontuur mij lokt. Ik geniet van die gesprekken en ik krijg ook steeds meer bewondering voor haar. Op haar manier probeert zij ook haar vleugels uit te slaan en gedraagt ze zich zo veel mogelijk

onafhankelijk. Ze is trots op haar kantoorbaan in Breda en geniet volop van haar werk.

Dat is meer dan dat ik kan zeggen van mijn bakkersbestaan. Inmiddels draai ik volwaardig mee in de bakkerij, maar met de dag wordt het mij duidelijker dat dit niet mijn toekomst is. Gelukkig heb ik het vooruitzicht om vijf jaar in de tropen te kunnen dienen. Al moet ik dan mijn proefperiode tot een goed einde brengen. Mijn rol als bakker moet ik nog maar even volhouden. Ook de moeilijke dagen kom ik door, dankzij het vooruitzicht een deel van de wereld te mogen ontdekken. En dan is het eindelijk zover: 22 maart 1938 meld ik me op de Prins Hendrikkazerne in Nijmegen samen met dertig anderen. Het eerste dat ik mag doen is nogmaals een verbintenis tekenen. Vanaf nu ben ik vrijwillig verbonden aan de Koloniale Reserve bij de Overzeese Weermacht voor de tijd van vijf jaren, zoals het zo mooi heet. Dit alles nog wel onder het voorbehoud van het goed doorstaan van de proefperiode.

De proefperiode

De eerste dag mogen we het terrein op de kazerne verkennen. De hoofdingang bevindt zich in het middenblok van het frontgebouw en bestaat uit een diep rondboogvormige portiek. Daarbovenop staat een toren van ongeveer 35 meter hoog.

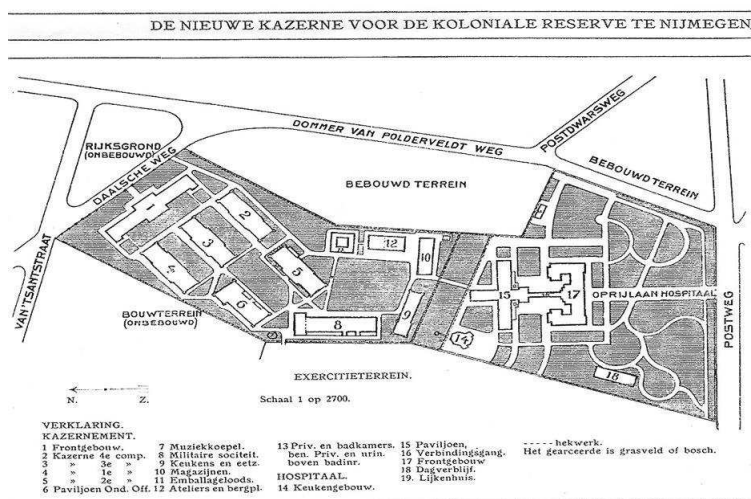

Afbeelding 4: Prins Hendrikkazerne Nijmegen

In het frontgebouw zijn ook de leslokalen en is de kamer van de commandant. Verder is er op het terrein een sociëteit, een keuken en een eetzaal, en heel bijzonder ook een hospitaal. Het ziekenhuis is bedoeld voor de KNIL-militairen die gewond uit Indië komen. Iets waarvan ik hoop dat het mij niet zal overkomen.

Er blijken achter het frontgebouw aan de Daalseweg vier gebouwen te liggen voor de vier compagnieën. In een van die vier zal ik de komende maanden mijn proeftijd doorbrengen.

Tot mijn genoegen constateer ik dat de Prins Hendrikkazerne een moderne kazerne is waar we de beschikking hebben over douches, badkuipen en overal elektriciteit. Dat was bij de Mortelkazerne wel anders. Het terrein van de kazerne is uitnodigend met veel grasvelden en aangeplant bos.

Afbeelding 5: Plattegrond van de Prins Hendrikkazerne te Nijmegen

De volgende dag moeten we aantreden op de appelplaats waar de commandant ons toespreekt. Allereerst heet hij ons van harte welkom en benadrukt dat het KNIL ferme kerels nodig heeft, die onder alle omstandigheden het hoofd koel houden. Mannen met een groot uithoudings- en doorzettingsvermogen, waarbij discipline op de eerste plaats komt. Het is een eer om als militair in het KNIL, een elitekorps, te mogen dienen, want daarmee dienen we het vaderland. Daar mogen we trots op zijn. Onze taak in Indië is niet makkelijk. We zullen als

militair moeten wennen aan het klimaat, het eten en de gewoonten van de inlanders. Tijdens de proefperiode zal er gekeken worden of we wel het vermogen hebben ons aan die omstandigheden aan te passen. Onze belangrijkste opdracht wordt de belangen van Nederland in Indië waarborgen. Als de situatie er om vraagt, moeten we klaar staan om de kolonie te verdedigen, hetzij tegen de inlandse vijand, hetzij tegen een buitenlandse agressor.

De komende maanden zullen we goed in de gaten gehouden worden. Officieren en onderofficieren zullen ons steeds beoordelen. Ben je geschikt om uitgezonden te worden, dan hoor je dat over een aantal maanden. Hij eindigt zijn toespraak met: 'Voor nu wens ik alle rekruten veel succes!'

Vervolgens gaat het in draf naar het leslokaal in het frontgebouw. Daar krijgen we te horen wat er de komende maanden gaat gebeuren. Tijdens deze drie maanden zullen we ons een nieuwe taal eigen moeten maken, het Maleis. Ook krijgen we informatie over de kolonie.

Afbeelding 6: Leslokaal

We moeten een gedegen kennis hebben van de archipel, zoals de belangrijkste steden en plantages, de bergen, rivieren en de vindplaats van grondstoffen, zoals olie. Ook zal ons geleerd worden welke volkeren er wonen en waarin hun gewoontes afwijken van die van ons.

Voor het eerst krijg ik een beeld van de gigantische omvang van Nederlands-Indië. Het is haast net zo groot als de Verenigde Staten van Amerika en zou je het eilandenrijk op Europa leggen, dan zou Sumatra in de Atlantische oceaan liggen, ver voorbij Ierland en Nieuw-Guinea diep in Rusland, met alle andere eilanden daartussen. Die uitgestrektheid en het gegeven dat het land uit meer dan 16.000 eilanden bestaat, maakt ons werk als KNIL-militair niet eenvoudig, maar wel extra uitdagend.

Daarnaast krijgen we ook informatie over de opbouw van het KNIL-leger, over het materieel dat in Indië gebruikt wordt en over gevechtsstrategieën. Die laatste zullen we ook tijdens oefeningen in de praktijk brengen.

Na in een paar weken overvoerd te zijn met nieuwe kennis duizelt het mij soms als ik alles tracht te onthouden. Ik probeer me een voorstelling te maken van hoe het leven er in Indië voor de inlanders en voor de blanken uitziet. Tot mijn spijt moet ik constateren dat de dagelijkse werkelijkheid nog te belemmerend werkt om me een goed beeld te vormen van het Indië waar ik straks vijf jaar zal doorbrengen.

Gelukkig wordt de theorie regelmatig afgewisseld met lichamelijke activiteiten. We doen veel aan sport, krijgen schermlessen en moeten regelmatig lange marsen maken met volle bepakking. Soms marcheren we vier dagen achter elkaar afstanden van 40 kilometer per dag. Voordat we aan die mars beginnen, wordt de staat van ons uniform streng gekeurd. Alles moet er piekfijn uitzien. Er wordt nadrukkelijk door de instructeurs op gehamerd dat wij een positieve indruk achterlaten bij de inwoners uit Nijmegen. Wij zijn het visitekaartje van de Prins Hendrikkazerne.

Die marsen bekomen niet iedereen van mijn sectie even goed. Er zijn er bij die niet de conditie hebben die van een rekrut gevraagd wordt. Ik ben de paar maanden fietstraining dan ook dankbaar voor het ontwikkelen van mijn uithoudingsvermogen, want op een aantal blaren na houd ik het tempo goed vol en kan ik de gevraagde afstanden goed aan.

We zijn met 30 rekruten begonnen aan de proefperiode. Of ze allemaal de eindstreep zullen halen, betwifel ik. De aanwezige officieren en onderofficieren zie ik dagelijks aantekeningen maken. Ik ben benieuwd wat zij over mij opschrijven.

De trainingen zorgen voor de ontwikkeling van kameraadschap. Zo ontstaat er een vaste groep van tien man, waaronder ik, die elkaar steeds opzoeken in de momenten dat we tijd voor onszelf hebben, of moeten studeren. We spreken af elkaar zo veel mogelijk te ondersteunen, opdat we allemaal de eindstreep behalen en onze droom kunnen verwezenlijken: KNIL- militair worden. Om dit te bezegelen, besluiten we een foto van onze groep te laten nemen op de binnenplaats van de kazerne.